

Gospodarka turystyczna

Turystyka i gospodarka turystyczna w Polsce na tle procesów integracji w Europie
Euroregionalizacja. Konkurencyjność. Marketing**Małgorzata Januszewska**

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

WSPÓŁPRACA PRZEDSIĘBIORSTW UZDROWISKOWYCH Z GMINAMI

Współpraca samorządu terytorialnego gmin uzdrowiskowych z przedsiębiorstwami uzdrowiskowymi działającymi na ich terenie jest warunkiem koniecznym do rozwoju polskich uzdrowisk i podnoszenia ich pozycji konkurencyjnej na arenie europejskiej. Celem artykułu jest próba oceny tej integracji, wyznaczenie płaszczyzny współpracy, jej zakresu i istniejących ograniczeń, które determinują dalszą integrację. Rozważania dopełniają badania przeprowadzone wśród przedstawicieli przedsiębiorstw uzdrowiskowych.

1. Rola współpracy w budowaniu przewagi konkurencyjnej na rynku uzdrowiskowym

Na współczesnym rynku turystycznym coraz więcej uzdrowisk konkuruje ze sobą o zainteresowanie i pieniądze klienta. W tej walce wygrywa ten, któremu uda się zbudować trwałą przewagę konkurencyjną. Urynkowanie polskiej gospodarki oraz oczekiwane efekty procesów związanych z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej i możliwości funkcjonowania w ramach Jednolitego Rynku Europejskiego powodują, że od przedsiębiorstw i miejscowości uzdrowiskowych wymaga się rozwijania zdolności konkurencyjności. Zdolność ta polega na kreowaniu i praktycznym stosowaniu instrumentów zapewniających osiągnięcie celów rynkowych i finansowych na pożądanym poziomie. Instrumenty konkurencyjności są bowiem aktywnymi ele-

mentami każdej strategii rozwoju. Ich siła i odpowiednie skonfigurowanie dostarczają wytwórcom i samorządom lokalnym efektu synergicznego, a strategię rozwoju czynią bardziej skuteczną.

Wielowiekowe tradycje polskich uzdrowisk nie wystarczą do zachowania wysokiej pozycji konkurencyjnej. Z niepokojem obserwuje się dzisiaj upadek wielu kurortów, wyrażający się malejącą liczbą kuracjuszy i dekapitalizacją infrastruktury uzdrowiskowej, tradycyjny model funkcjonowania uzdrowisk przechodzi zaś wyraźną transformację. Zmieniające się warunki i mechanizmy kształtujące gospodarkę polską zmusiły podmioty gospodarcze i samorządy terytorialne do analizy własnych możliwości i słabości oraz czynnego oddziaływania na istniejący układ sił. Idealem w dotychczasowym działaniu gmin uzdrowiskowych był rozwój jedynej funkcji – funkcji leczniczej. Wzrastające z roku na rok w krajach Unii Europejskiej zainteresowanie pobytami w miejscowościach uzdrowiskowych sprawia, że funkcje turystyczno-zdrowotne uzdrowisk nabierają znaczenia. Należy zatem spodziewać się, że również polskie gminy uzdrowiskowe będą rozszerzać zakres funkcjonalny – szczególnie o turystykę zdrowotną.

Konkurencyjność kurortów w znacznym stopniu jest zdeterminowana przez otoczenie zewnętrzne. Badania kwestionariuszowe prowadzone przez autorkę w roku 2003 ujawniły, że samorządy terytorialne i przedsiębiorstwa uzdrowiskowe główne zagrożenia dla procesu konkurencyjności gmin uzdrowiskowych widzą w procesie legislacyjnym oraz sposobie i dynamice prywatyzacji państwowych spółek uzdrowiskowych.

Istotną rolę w otoczeniu legislacyjnym odgrywa przedłużający się proces tworzenia nowej ustawy uzdrowiskowej, powodujący, że gminy uzdrowiskowe zgłaszają wiele problemów w swym funkcjonowaniu. Między innymi wskazują na:

- odrębność ustroju względem pozostałych gmin,
- brak środków finansowych na realizację zadań wynikających z ochrony obszarów uzdrowiskowych, podwyższonych wymogów ochrony środowiska i obszarów górniczych,
- brak jasno określonej roli gmin uzdrowiskowych w tworzeniu podstaw infrastrukturalnych dla uzdrowisk,
- brak mechanizmów finansowych wspierających uzdrowiska i gwarantujących rozwój lecznictwa uzdrowiskowego na odpowiednim poziomie,

- sposób realizacji zadań uzdrowiskowych nie uszczuplający dochodów gmin uzdrowiskowych przeznaczonych na zaspokajanie potrzeb wspólnoty gminnej.

Należałoby zaznaczyć, że otoczenie prawne w krajach UE jest znacznie zróżnicowane. Istnieją ustawy krajowe odnoszące się do uzdrowisk bardzo ogólnie i wyznaczające im jedynie miejsce w systemie ochrony zdrowia, a także regulacje szczegółowe określające zasady funkcjonowania, typologię uzdrowisk, normy i standardy jakościowe, źródła finansowania, działania kreujące i wspierające rozwój uzdrowisk.

Najbardziej rozbudowane ustawodawstwo pod tym względem mają Niemcy, gdzie poza ustawą ogólnokrajową, każdy land dysponuje własnym aktem prawnym regulującym standardy miejscowości uzdrowiskowej, określającym rodzaje kurortów, kryteria uznania miejscowości za uzdrowisko i nadawanie rodzajowej nazwy dla kurortu, nadzór nad nimi i organy doradcze [1]. Są landy, które regulują te kwestie drogą rozporządzenia (np. Bawaria, Dolna Saksonia, Schleswig-Holstein) lub – jak w Meklemburgii i Saksonii – poprzez ustawę. Prawo niemieckie jest obok szwajcarskiego i austriackiego najbardziej rygorystyczne w Europie pod względem spełniania określonych wymogów przez miejscowości mające status uzdrowiska. Jednak przy okazji wprowadzania zmian w ustawie uzdrowiskowej (na szczeblu federacji i poszczególnych landów w latach 1990-2000) trwała dyskusja podobna do tej, którą obserwujemy obecnie w Polsce. Dotyczyła ona:

- wyznaczenia głównego kierunku rozwoju uzdrowisk poprzez realizację turystyki zdrowotnej czy lecznictwa uzdrowiskowego, a zatem również wskazania właściwego resortu Ministerstwa Gospodarki lub Ministerstwa Zdrowia odpowiedzialnego za wspieranie tej działalności,
- określenia kryteriów uznawania gminy lub jej części za uzdrowisko,
- określenia czynników, które decydują o uznaniu rodzaju uzdrowiska,
- zagwarantowania jednolitości i porównywalności usług uzdrowiskowych świadczonych przez różne uzdrowiska,
- określenie standardów jakości dla procedur leczniczych i usług hotelowych.

Proces zmian w otoczeniu zewnętrznym uzdrowisk i wzrost znaczenia samorządu gminnego w kształtowaniu zjawisk związanych z gospodarką lokalną stały się przyczyną tego, że gminy, wspólnie z innymi podmiotami funkcjonującymi na ich obszarze i na podstawie istniejących zasobów gminy i preferencji mieszkańców, określają kierunki rozwoju społeczno-

-gospodarczego, tworzą plany rozwoju, wprowadzają je w życie i kontrolują przebieg ich realizacji. Szczególne miejsce w planach rozwoju gmin uzdrowiskowych zajmują turystyka zdrowotna i lecznictwo uzdrowiskowe.

W dążeniu do zwiększenia siły konkurencyjnej uzdrowiska muszą zdecydować, w jaki sposób można tego dokonać. Budowa przewagi konkurencyjnej wymaga znacznych nakładów, inicjatywy i przedsiębiorczości oraz długiego czasu. Dostarczenie konsumentom coraz wyższej wartości użytkowej produktu turystycznego wymusza potrzebę przekształceń strukturalnych w sferze materialnej i intelektualnej przedsiębiorstw działających na obszarze uzdrowiskowym oraz działań wykraczających poza możliwości przedsiębiorstwa, niekiedy i gminy, a dotyczących ochrony środowiska naturalnego, zabezpieczenia stanu walorów uzdrowiskowych, utrzymania zieleni, promocji uzdrowiska, inwestycji komunalnych, dostępności komunikacyjnej, transportu miejskiego, tworzenia przyjaznego klimatu dla inwestycji okołouzdrawiskowych itp.

Współpraca gmin i przedsiębiorstw uzdrowiskowych jest warunkiem koniecznym do rozwoju kurortów i podnoszenia ich pozycji konkurencyjnych. Jednakże to współdziałanie często jest tylko deklaratywne. W opinii zainteresowanych nie ma ono najlepszych ocen. Rosnące wymagania wobec uzdrowisk powodują, że koszty ponoszone przez gminę na zachowanie funkcji uzdrowiskowej często są niewspółmierne do przychodów i jeśli nie zostaną wypracowane właściwe instrumenty i źródła finansowania tych zadań, może się zdarzyć, że gminy nie będą zainteresowane ich dalszym rozwojem. Współpraca między gminami i przedsiębiorstwami gospodarki turystycznej powinna łagodzić negatywne zjawiska i pozwolić na rozwiązywanie problemów obu stron, które w konsekwencji wpływają na ocenę uzdrowiska przez kuracjuszy.

2. Rozwiązania organizacyjne współpracy gmin i przedsiębiorstw uzdrowiskowych

Rozwiązania organizacyjne dotyczące turystyki w miejscowości turystycznej, w tym w uzdrowisku, przebiegają w dwóch płaszczyznach:

- poziomej, której wyrazem powinna być współpraca wszystkich podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w turystyce na obszarze uzdrowiska, organów samorządu terytorialnego i innych organizacji zainteresowanych rozwojem turystyki,
- pionowej, polegającej na integracji i współpracy zarówno przedsiębiorców reprezentujących określone branże w turystyce (w formie różnych

organizacji samorządu gospodarczego na poziomie miejscowości, regionu i kraju), jak i samorządów terytorialnych (tworzących np. stowarzyszenia obejmujące swym działaniem powiaty, regiony czy cały kraj) [2, s. 12].

W tabelach 1 i 2 zaprezentowano zasięg współpracy samorządu terytorialnego, a także przedsiębiorstwa uzdrowiskowego.

Tabela 1. Zasięg współpracy samorządu terytorialnego gminy uzdrowiskowej jako inicjatora integracji na rzecz rozwoju turystyki zdrowotnej

Samorząd gminy uzdrowiskowej	zasoby lecznicze i turystyczne gminy uzdrowiskowej
	społeczność lokalna
	przedsiębiorstwa uzdrowiskowe
	zakłady opieki zdrowotnej
	podmioty gospodarki turystycznej
	władze centralne i samorząd terytorialny wyższego szczebla (powiatowy, wojewódzki)
	Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych RP
	inne związki gminne (komunalne, stowarzyszenia)
	inne samorzady terytorialne gmin uzdrowiskowych i turystycznych w kraju i za granicą
	organizacje działające na rzecz rozwoju turystyki i lecznictwa uzdrowiskowego

Źródło: opracowanie własne.

Podstawowymi zagadnieniami współpracy gmin i przedsiębiorstw uzdrowiskowych są:

- łagodzenie konfliktów związanych z łączeniem funkcji leczniczej, turystycznej i innych funkcji gminy,
- dostosowanie lokalnego prawa do potrzeb rozwoju turystyki zdrowotnej,
- kreowanie lokalnego produktu turystycznego,
- podnoszenie atrakcyjności turystycznej uzdrowiska,
- prowadzenie działań marketingowych, szczególnie w zakresie tworzenia produktu uzdrowiskowego, promocji i promocii uzdrowiska, dystrybucji produktu i budowy pozytywnego wizerunku gminy,
- tworzenie korzystnego klimatu dla napływu inwestycji turystycznych,
- ochrona walorów leczniczych i turystycznych,
- wpływanie na wzrost zadowolenia kuracjuszy i ludności miejscowej przez rozwój uzdrowiska,
- stymulowanie rozwoju infrastruktury turystycznej i leczniczej,
- oddziaływanie na rozwój infrastruktury technicznej gminy.

Tabela 2. Zasięg współpracy przedsiębiorstwa uzdrowskiego

Przedsiębiorstwo uzdrowskie	klient indywidualny,
	Narodowy Fundusz Zdrowia,
	ZUS, KRUS i inni instytucjonalni klienci,
	samorząd terytorialny gminy uzdrowskiej,
	samorząd branżowy – Izba Gospodarcza „Uzdrowiska Polskie”, Unia Uzdrowisk Polskich,
	European Spas Association, International Spas Association, Stowarzyszenie Gmin Uzdrowskich RP,
	samorząd lekarski, np. Związek Balneologii, Naczelna Izba Lekarska,
	zakłady opieki zdrowotnej, gabinety lekarskie, lekarze,
	inne przedsiębiorstwa turystyczne,
	organizatorzy i pośrednicy w turystyce,
	organizacje turystyczne,
	Ministerstwo Gospodarki i Pracy
	Ministerstwo Zdrowia,
	Ministerstwo Skarbu Państwa, Ministerstwo Obrony Narodowej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, przedsiębiorstwa – podmioty sprawujące nadzór właścicielski nad przedsiębiorstwami uzdrowskimi,
dostawcy produktów, sprzętu i usług	

Źródło: opracowanie własne.

Realizacja współpracy między gminami na rzecz rozwoju turystyki może się odbywać w postaci nieformalnych porozumień lub przybierać formy zinstytucjonalizowane w postaci związków komunalnych, stowarzyszeń lub lokalnych i regionalnych organizacji turystycznych. Podstawy prawne tworzenia związków gminnych zostały określone w ustawie o samorządzie gminnym [4].

Rozwój integracji gmin i przedsiębiorstw uzdrowskich jest znacznie bardziej utrudniony. Zgodnie z Prawem o stowarzyszeniach [4] osoba prawna (przedsiębiorstwo) może być jedynie członkiem wspierającym stowarzyszenia. Zatem tworzenie związków na mocy tego prawa jest w tym wypadku ograniczone. Dobrą płaszczyzną współpracy samorządu i biznesu turystycznego są partnerstwo publiczno-prywatne i lokalna lub regionalna organizacja turystyczna. Do tworzenia organizacji turystycznych służy lokalny ustawodawca stosując przepisy ustawy Prawo o stowarzyszeniach, z zastrzeżeniem że:

- członkiem tych organizacji mogą być osoby fizyczne i prawne,

– nadzór nad tymi podmiotami sprawuje minister właściwy do spraw turystyki [5].

Do głównych zadań tej struktury organizacyjnej tworzonej na szczeblu lokalnym należą:

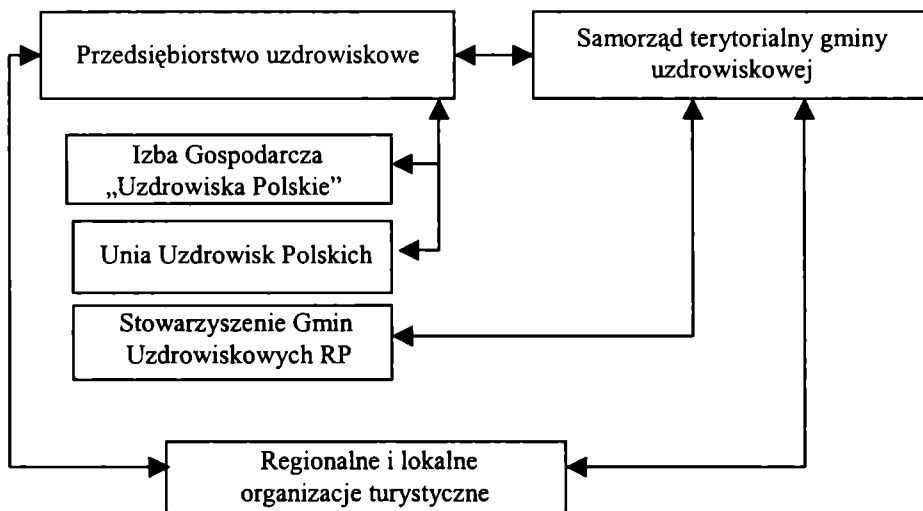
1) promocja turystyczna obszaru ich działania i lokalnych produktów turystycznych,

2) integracja społeczności lokalnej,

3) inicjowanie, opiniowanie i wspieranie planów rozwoju i modernizacji infrastruktury turystycznej,

4) gromadzenie i aktualizacja informacji o atrakcjach i produktach turystycznych, utrzymanie i prowadzenie lokalnych punktów informacji turystycznej.

Rysunek 1 prezentuje związki, stowarzyszenia, izby gospodarcze działające na rzecz uzdrowisk. Obecna pionowa integracja samorządu terytorialnego gmin uzdrowiskowych i odrębna przedsiębiorstw uzdrowiskowych, bez jednoczesnego powiązania tych podmiotów w płaszczyźnie poziomej, powoduje trudności w koordynacji działań w praktyce na rzecz rozwoju uzdrowisk.

Rys. 1. Płaszczyzny współpracy samorządu terytorialnego i przedsiębiorstw uzdrowiskowych

Źródło: opracowanie własne.

Efektom współpracy badanych gremiów jest obecność zapisów o rozwoju funkcji uzdrowiskowej w strategii rozwoju gminy na poziomie zadowalającym obie strony. Aby osiągnąć ten cel dokonano przeglądu strategii rozwoju gmin uzdrowiskowych, wykorzystując strony internetowe Biuletynu Informacji Publicznej [6]. Przykładowe zapisy z wybranych gmin zaprezentowano w tab. 3.

Tabela 3. Turystyka uzdrowiskowa w strategiach rozwoju gmin uzdrowiskowych

Miejscowość uzdrowiskowa	Nazwa strategii	Wizja	Cele główne związane z rozwojem uzdrowiska
1	2	3	4
1. Świeradów Zdrój	Strategia zrównoważonego rozwoju miasta Świeradów Zdrój	miasto: – stwarzające mieszkańcom optymalne warunki do życia poprzez rozwój gospodarczy kreujący atrakcyjne miejsce pracy, głównie na podstawie harmonijnie rozwijającej się funkcji uzdrowiskowo-turystyczną – znane w kraju i za granicą jako kurort	– uaktywnienie gospodarcze terenów zajmowanych przez uzdrowisko
2. Kudowa Zdrój	Strategia Rozwoju Gminy Kudowa Zdrój oraz rozwoju produktu turystycznego	Kudowa Zdrój to społeczność otwarta na turystów	– doprowadzenie do produkcji wody mineralnej pod nazwą Kudowianka, – zapewnienie rozszerzenia strefy parkowej w części zdrojowej i jej zagospodarowanie, – współpraca gminy z gestorami bazy turystycznej i uzdrowiskowej w zakresie promocji gminy
3. Cieplice Śląskie Zdrój	Strategia rozwoju miasta Jelenia Góra	Jelenia Góra będzie atrakcyjnym ośrodkiem turystyczno-wypoczynkowym oraz uzdrowiskowym. Rozwojowi uzdrowiskowej funkcji towarzyszyć będzie wysoki standard oferowanych usług uzdrowiskowych, atrakcyjny także dla kuracjuszy z krajów UE	

Tabela 3, cd.

1	2	3	4
4. Nałęczów	Strategia rozwoju gminy miejskiej Nałęczów	osiągnięcie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego przy utrzymaniu uzdrowskiego charakteru Nałęczowa	działania nastawione na rozwój funkcji uzdrowskiej: <ul style="list-style-type: none"> – budowa nowego parku zdrojowego – budowa ścieżek rowerowych – budowa zespołu basenów – budowa muszli koncertowej
5. Ciechocinek	Strategia rozwoju miasta Ciechocinek na lata 2002-2010	Ciechocinek – przyjazny kurort z tradycją	<ul style="list-style-type: none"> – uzbrojenie terenów inwestycyjnych – oś spacerowa Park Sosnowy-Tężnie bez ruchu samochodowego – pozyskanie inwestora dla Tężni – wdrożenie systemu badania satysfakcji kuracjuszy – budowa centralnego placu (teatr zdrojowy – Europa) – budowa hali widowiskowo-sportowej
6. Goczałkowice Zdrój	Strategia rozwoju gminy Goczałkowice Zdrój	Goczałkowice gminą uzdrowską, czystą i bezpieczną, dbającą o tradycje, wyspecjalizowaną w usługach	<ul style="list-style-type: none"> – polityka gospodarcza – zapewnienie trwałego rozwoju na podstawie usług – polityka społeczna – zapewnienie warunków bytowych mieszkańców, kuracjuszy i wczasowiczów – polityka ekologiczna – eliminacja zagrożeń środowiskowych i utrzymanie stanu środowiska właściwego dla gminy uzdrowskiej
7. Swoszowice	Strategia rozwoju Krakowa	brak odwołania	brak odwołania, również na poziomie celów operacyjnych

1	2	3	4
8. Kamień Pomorski	Plan rozwoju lokalnego na lata 2004-2006	brak wskazań	<p>dwa cele z siedmiu odwołują się do działalności uzdrowiskowej, a mianowicie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozwój infrastruktury turystycznej dzięki uznaniu nadrzędnej funkcji uzdrowiskowej i wzbogacenie bazy sportowo-rekreacyjnej - rozwijanie współpracy wynikającej z powiązań międzynarodowych, w tym wykorzystanie funkcji uzdrowiskowo-sanatoryjnej dla kuracjuszy z zagranicy
9. Augustów	Strategia rozwoju miasta i gminy Augustów	zrównoważony rozwój miasta w harmonii między środowiskiem przyrodniczym, gospodarczym i społecznym, zapewniający przekształcenie Augustowa w wyróżniający się w rejonie Zielonych Płuc Europy ośrodek turystyki, wypoczynku, lecznictwa uzdrowiskowego i sportów wodnych oraz w jedno z najbardziej atrakcyjnych miejsc zamieszkania w kraju	- wykreowanie Augustowa jako ośrodka wyspecjalizowanego – o wysokim standardzie – usług z zakresu: turystyki, wypoczynku, sportów wodnych i lecznictwa uzdrowiskowego,
10. Łądek Zdrój	Strategia rozwoju gminy Łądek Zdrój na lata 2004-2013	<ul style="list-style-type: none"> - pielęgnowanie wielowiekowej tradycji lecznictwa uzdrowiskowego w powiązaniu ze szczególną dbałością o naturalne walory przyrodnicze i historyczne gminy, - budowanie oferty z produktem dobrej jakości, atrakcyjnym i odróżniającym łądecką gminę od innych ośrodków o podobnych walorach 	<ul style="list-style-type: none"> - modernizacja bazy uzdrowiskowej - pielęgnacja terenów parkowych, tras spacerowych i kuracyjnych - uzupełniająca oferta dla kuracjuszy - otwarcie na nowych klientów - współpraca z podmiotami branży turystycznej

Tabela 3, cd.

1	2	3	4
11. Rabka Zdrój	Strategia rozwoju miasta i Gminy Rabka Zdrój	przyjęto model rozwoju polegający na utrzymaniu dotychczasowego charakteru miasta – tj. kontynuacji dotychczasowego rozwoju, jednak w dostosowaniu do nowych warunków gospodarczych i ustrojowych	<ul style="list-style-type: none"> – stworzyć warunki dla odzyskania konkurencyjnej pozycji Rabki w dziedzinie usług medycznych – zapewnić przybywającym do Rabki kuracjom, pacjentom, turystom i osobom poszukującym wypoczynku – dobre warunki pobytu
12. Solec Zdrój	Strategia rozwoju gminy Solec Zdrój	generalnym celem strategii rozwoju gminy Solec Zdrój jest jej rozwój opierający się na optymalnym wykorzystaniu istniejących potencjałów	żaden z celów strategicznych nie odwołuje się bezpośrednio do działalności uzdrowskiej, a w celu poświęconemu turystyce brak wskazań na turystykę uzdrowską
13. Inowrocław	Strategia rozwoju miasta Inowrocław	brak wskazań	priorytet pierwszy dotyczy sfer przestrzennej, ekologicznej i infrastruktury technicznej; tematyka omawianego priorytetu odnosi się do walorów uzdrowskich miasta, jego estetycznego wizerunku. Uznaje się, że utrzymanie i odbudowa czytelności przestrzeni miejskiej, z zachowaniem odrębności przestrzennej i funkcjonalnej śródmieścia, osiedli, strefy uzdrowskiej i przemysłowej, zharmonizowany rozwój miasta przy uwzględnieniu walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazu, pozwoli na stworzenie tzw. serca miasta, które będzie stanowić o jego atrakcyjności wewnętrznej i zewnętrznej

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie obserwacji rynku uzdrowiskowego oraz zapisów w strategiach rozwoju uzdrowiska można zgrupować według możliwości i przewidywanych kierunków ich rozwoju. Zaproponowaną typologię zawarto w tab. 4.

Tabela 4. Typologia uzdrowisk wynikająca z kierunków rozwoju gminy

Rodzaj uzdrowiska	Przykłady gmin lub miejscowości uzdrowiskowych
– uzdrowiska, które rozwój widzą przede wszystkim we wzmocnieniu funkcji uzdrowiskowej	Ciechocinek, Horyniec, Łądek Zdrój, Gołdap, Solec Zdrój
– uzdrowiska, które możliwości rozwoju upatrują w turystyce wspomaganą lecnictwem uzdrowiskowym	Kołobrzeg, Sopot
– młode uzdrowiska, które rozwój chcą oprzeć w przyszłości na działalności uzdrowiskowej	Supraśl, Krasnobród
– uzdrowiska, które chcą reaktywować status gminy uzdrowiskowej	Kowary, Bolków
– uzdrowiska, których rozwój funkcji uzdrowiskowej jest zagrożony	Swoszowice, Augustów, Konstancin, Wapienne

Źródło: opracowanie własne.

3. Ocena współpracy na rzecz rozwoju uzdrowiska w oczach przedstawicieli przedsiębiorstw turystycznych

W celu identyfikacji zasad i zakresu współpracy między przedsiębiorstwem uzdrowiskowym a samorządem terytorialnym uzdrowiska wykonano badania ankietowe, którymi objęto 15 przedsiębiorstw uzdrowiskowych zlokalizowanych na Dolnym Śląsku. Wśród nich znajdowały się spółki Skarbu Państwa, przedsiębiorstwa branżowe i inne. Respondentami były osoby należące do zarządców badanych podmiotów. Przedsiębiorstwa uzdrowiskowe niechętnie uczestniczyły w badaniach. Pojawiła się obawa, że udzielane odpowiedzi mają charakter bardziej deklaracyjny niż rzeczywisty. Można było zatem podać w wątpliwość rzetelność respondentów, a więc i wiarygodność badań. Dlatego właśnie zawężono ich zakres do województwa dolnośląskiego, do tych przedsiębiorstw, w których autorka prowadziła analizę osobiście.

Większość badanych uważała, że istnieje wyraźna potrzeba rozwijania współpracy między podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą w turystyce zdrowotnej a samorządami terytorialnymi gmin uzdrowiskowych.

Te właśnie inicjatywy są jedyną drogą do podniesienia pozycji konkurencyjnej uzdrowiska (70% wskazań) (tab. 5).

W środowisku uzdrowiskowym funkcjonują aż trzy instytucje, które mają za zadanie wspieranie rozwoju uzdrowisk i reprezentowanie ich u władz centralnych i w otoczeniu międzynarodowym (rys. 1). Coraz częściej pojawiają się głosy o integracji istniejących struktur. W tabeli 6 zawarto rozkład odpowiedzi o proponowanych formach współpracy. Większość respondentów jest zdania, że współpraca powinna mieć charakter zinstytucjonalizowany, a dobrą jej płaszczyzną jest lokalna organizacja turystyczna.

Tabela 5. Potrzeby współpracy gmin i przedsiębiorstw uzdrowiskowych

Współpraca samorządu terytorialnego i przedsiębiorstw uzdrowiskowych jest:	Odsetek odpowiedzi (w %)
– koniecznością	20
– niemożliwa do realizacji ze względu na sprzeczne interesy obu stron	10
– jedyną drogą do podniesienia pozycji konkurencyjnej uzdrowiska	70
– zbędna, gdyż każda ze stron ma zadania do wykonania i powinna to robić jak najlepiej	0
– inne	0

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 6. Proponowane formy współpracy

Formy współpracy	Odsetek respondentów (w %)
Spontaniczna współpraca, nieinstytucjonalna	0
Współpraca zinstytucjonalizowana w ramach struktur, np. Lokalnej Organizacji Turystycznej, euroregionów itp.	80
Współpraca zinstytucjonalizowana w ramach istniejących struktur samorządów branżowych: Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP, Unii Uzdrowisk Polskich, Izby Gospodarczej Uzdrowiska Polskie, mających przedstawicielstwa regionalne i lokalne	0
Współpraca zinstytucjonalizowana w ramach obecnie nieistniejących struktur – organizacji, która reprezentowałaby interesy wszystkich podmiotów działających na rynku uzdrowiskowym i miała przedstawicielstwa regionalne i lokalne	10
Inne, np. porozumienia	10

Źródło: opracowanie własne.

W opinii przedstawicieli przedsiębiorstw wszystkie obszary wymienione w tab. 7 są przedmiotem współpracy, jednakże działania wchodzące w ich

zakres były podejmowane w minionym okresie z różnym nasileniem. Na najwyższą ocenę zasługują współpraca na płaszczyźnie wyznaczenia strategicznych ram rozwoju lokalnego (średnia ocena 4,5), dbanie o estetykę miejscowości i ochrona walorów leczniczych i turystycznych (oceny dla obu obszarów po 4,25). W przyszłości respondenci chcą wzmacniać integrację w zakresie: informacji o bazie noclegowej i pakietach usług uzdrowiskowych (100% odsetek respondentów), nawiązywania kontaktów z innymi miejscowościami uzdrowiskowymi (90%), rozwoju infrastruktury rekreacyjnej i rozrywkowej oraz podnoszenia wiedzy (po 80% respondentów).

Tabela 7. Obszary współpracy między gminą uzdrowiskową a przedsiębiorstwami uzdrowiskowymi działającymi na jej obszarze

Obszary współpracy	Są podejmowane (średnia ocena tej współpracy od 1 do 6)	Powinny być podejmowane w przyszłości (odsetek odpowiedzi w %)
Inwestowanie w rozwój infrastruktury leczniczej	1,0	50,0
Wspólne występowanie, w ważnych dla uzdrowiska kwestiach, w instytucjach i organizacjach centralnych i regionalnych	5,0	70,0
Wyznaczanie strategicznych ram rozwoju lokalnego	4,5	40,0
Informacja o bazie noclegowej i pakietach usług uzdrowiskowych i ich rezerwacja	0,75	100,0
Pomoc finansowa (np. ulgi i zwolnienia podatkowe, dotacje itp.)	1,75	50,0
Dbanie o estetykę miejscowości	4,25	40,0
Podnoszenie atrakcyjności turystycznej miejscowości	4,0	40,0
Pozyskiwanie funduszy unijnych na rozwój uzdrowiska	2,0	70,0
Rozwiązywanie problemów zdrowotnych mieszkańców stałych	3,75	40,0
Nawiązywanie kontaktów z innymi miejscowościami uzdrowiskowymi, szczególnie za granicą	2,5	90,0
Podnoszenie wiedzy wśród pracowników przedsiębiorstwa, gminy i społeczności lokalnych o funkcjonowaniu i możliwościach rozwoju uzdrowisk	1,75	80,0
Stworzenie klimatu sprzyjającego lokowaniu kapitału dla zewnętrznych inwestorów w miejscowości uzdrowiskowej	2,0	70,0
Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i rozrywkowej	2,25	80,0
Ochrona walorów leczniczych i turystycznych	4,25	50,0
Dostępność do uzdrowiska	2,75	70,0
Promocja uzdrowiska	3,25	60,0

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci nie byli zgodni co do ogólnej oceny podejmowanej współpracy – rozkład odpowiedzi był zróżnicowany. Można jedynie stwierdzić, że 40% uznało ją za dobrą i bardzo dobrą, a 30% za niezadowalającą i złą (tab. 8).

Tabela 8. Ocena ogólna współpracy w oczach przedsiębiorców

Ocena	Odsetek respondentów (w %)
Bardzo dobra	10,0
Dobra	30,0
Zadowalająca	30,0
Niezadowalająca	20,0
Zła	10,0

Źródło: opracowanie własne.

Wyznaczono główne bariery współpracy i za główną przeszkodę utrudniającą integrację samorządu terytorialnego z podmiotami gospodarczymi uznano w pierwszej kolejności bariery formalnoprawne (60% wskazań) i ekonomiczne (30% wskazań) – tab. 9.

Tabela 9. Bariery współpracy

Bariery	Odsetek odpowiedzi (w %)
Mentalne	10,0
Formalnopravne	60,0
Kompetencyjne	20,0
Ekonomiczne	30,0
Organizacyjne	20,0
Informacyjne	0,0

Źródło: opracowanie własne.

W tabelach 10, 11, 12 i 13 zawarto rozkład odpowiedzi dotyczących wspólnej pracy nad koncepcją rozwoju gminy, znajomości założeń i realizacji tej koncepcji. Większość badanych (80%) zna zapisy w strategii rozwoju gminy, a połowa respondentów brała w pracach nad nią aktywny udział. Jednak przepływ informacji o realizacji strategii, kontroli nad jej przebiegiem i weryfikacji nie został oceniony wysoko.

Tabela 10. Znajomość koncepcji/strategii rozwoju gminy

Znajomość strategii	Odsetek respondentów (w %)
Tak	80,0
Nie	20,0

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 11. Forma uczestnictwa przedsiębiorstwa w tworzeniu strategii

Forma uczestnictwa przedsiębiorstwa	Odsetek respondentów (w %)
Czynny udział	50,0
Weryfikacja nakreślonych koncepcji	10,0
Nie uczestniczyliśmy w jej tworzeniu	40,0
Inaczej	0
Nie wiem	0

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 12. Rodzaj strategii rozwoju gminy

Rodzaj strategii	Odsetek respondentów (w %)
Strategia zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego	50,0
Strategia zrównoważonego rozwoju turystyki	0
Koncepcja nieuwzględniająca zasad zrównoważonego rozwoju	30,0
Nie wiem	20,0

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 13. Rodzaj informacji udzielanych przedsiębiorstwom przez gminę

Informacje o:	Tak	Nie
koncepcjach strategicznych uzdrowiska	90,0	10,0
weryfikacji i zmianach w strategii rozwoju	70,0	30,0
realizacji strategii rozwoju	50,0	50,0
problemach w realizacji strategii	40,0	60,0

Źródło: opracowanie własne.

Aż 70% respondentów uważa, że z punktu widzenia realizacji funkcji uzdrowiskowej istniejąca strategia rozwoju lokalnego gminy uzdrowiskowej jest dobra i bardzo dobra (70% wskazań), o czym informuje tab. 14.

Tabela 14. Ocena istniejącej strategii z punktu widzenia realizacji funkcji uzdrowiskowej

Ocena	Odsetek respondentów (w %)
Bardzo dobra	10,0
Dobra	60,0
Słaba	20,0
Zła	0
Nie mam zdania	10,0

Źródło: opracowanie własne.

Wskazano również rolę, jaką współcześnie odgrywają lecznictwo uzdrowiskowe i turystyka zdrowotna w rozwoju gminy, oraz rangę, jaką przypisuje się tym kierunkom w przyszłości. W zakresie lecznictwa uzdrowiskowego obecnie wysoką rangę nadano gminom uzdrowiskowym (50% badanych), a 60% respondentów przypisuje jej istotne znaczenie w przyszłości. Turystyka uzdrowiskowa zastała oceniona wysoko przez 30% badanych, lecz aż 70% chciałoby wzmocnić rangę tej formy turystyki w przyszłości (tab. 15).

Tabela 15. Ranga lecznictwa uzdrowiskowego i turystyki uzdrowiskowej w rozwoju gminy (odsetek odpowiedzi w %)

Wyszczególnienie	Wysoka	Średnia	Niska
Lecznictwo uzdrowiskowe			
obecnie	50,0	40,0	10,0
docelowo	60,0	40,0	0
Turystyka uzdrowiskowa			
obecnie	30,0	40,0	30,0
docelowo	70,0	30,0	0

Źródło: opracowanie własne.

Wszyscy badani zgłaszają swoją przynależność do Unii Uzdrawisk Polskich, 50% – do Izby Gospodarczej „Uzdrowiska Polskie”, lecz tylko nieznaczne przedsiębiorstwa są członkami organizacji turystycznych. Stopień zadowolenia z uczestnictwa w tych gremiach jest zróżnicowany, jednak wszyscy uczestnicy wyrażają swoje uznanie dla działalności lokalnych i regionalnych organizacji turystycznych (tab. 16).

Tabela 16. Członkostwo w organizacjach

Organizacje	Przynależność		Zadowolenie uczestników	
	tak	nie	tak	nie
Unia Uzdrawisk Polskich	100,0	0	70,0	30,0
Izba Gospodarcza Uzdrawiska Polskie	50,0	50,0	40,0	60,0
Regionalna Organizacja Turystyczna	10,0	90,0	100,0	0
Lokalna Organizacja Turystyczna	10,0	90,0	100,0	0
Inne organizacje	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne.

4. Wnioski

1. Badani wskazali jednomyślnie, że najlepszą płaszczyzną współpracy między samorządem terytorialnym gminy uzdrawiskowej a przedsiębiorstwami uzdrawiskowymi działającymi na ich terenie jest lokalna organizacja turystyczna. Oczekują jednak zmiany wysokości i sposobu pobierania składki członkowskiej i lepszej wymiany informacji.

2. Przedsiębiorcy uważają również, że współpraca jest konieczna i pozwoli na wypracowanie w przyszłości wyższej pozycji konkurencyjnej.

3. Obecnie w wyniku współpracy podejmowane są różnorodne działania, a najważniejsze z nich to: opracowanie kierunków rozwoju uzdrawiska, wspólne działania promocyjne, nawiązywanie współpracy z miastami partnerskimi czy dbanie o estetykę uzdrawiska.

4. Zdaniem respondentów pojawia się wyraźna skłonność do integracji samorządu branżowego. Według nich problemy rynku uzdrawiskowego powinny być rozwiązywane przez jedną organizację, skupiającą wszystkie podmioty funkcjonujące w uzdrawiskach.

Literatura

- [1] Gesetz uber die Anerkennung als Kur – und Erholungsort in Mecklemburg – Verpommern GVOBI. M-V s. 486 z 29 sierpnia 2000 r.
- [2] Rapacz A., *Organizacja i zarządzanie turystyką w Polsce na szczeblach lokalnym i regionalnym*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej nr 839, AE, Wrocław 1999.
- [3] Prawo o stowarzyszeniach z 7 kwietnia 1989 r. (DzU nr 20, poz. 104).

- [4] Ustawa o samorządzie gminnym (DzU z 1996 nr 13, poz. 74).
- [5] Ustawa o Polskiej Organizacji Turystycznej z 25 czerwca, 1999 (DzU nr 62, poz. 689) ze zmianami z dnia 16 lutego 2001.
- [6] www.bip.gov.pl

COOPERATION OF SPA ENTERPRISES WITH COMMUNES

Summary

Cooperation of local self-government, representing a spa type of commune, with spa enterprises functioning in its area, becomes an indispensable condition for further development of both its treatment and tourist function. The objective of the hereby article is an attempt to evaluate such cooperation from the point of view of spa enterprises' representatives. An institutional platform for such cooperation, its barriers and the scope for its activities, have been presented on the basis of the conducted research in the form of a survey.